

Saako EMUssa nuijia naapureita?

Saksa on harrastanut sisäistä devalvaatiota, ja sen pankit ovat välittäneet maan kilpailukykyedun tuomia varoja luotoiksi euroalueen kriisimaille, jotka eivät kuitenkaan pysty pelastautumaan palkkoja alentamalla. Saksa itse tuskin taipuu palkkojen nostoon kriisimaiden kilpailukyvyn ja velanmaksukyvyn palauttamiseksi.

Pekka Sauramo
Erikoistutkija
Palkansaajien tutkimuslaitos
pekka.sauramo@labour.fi

Talous- ja rahaliitto (EMU) on historiansa pahimmassa kriisissä. Kreikka, Portugali ja Irlanti ovat ajautuneet kuilun partaalle, ja isommista maista ainakin Espanja ja Italia ovat vaarassa joutua samaan paikkaan. Kreikan, Irlannin ja Portugalin velkakriisejä on hoidettu kriisipaketeilla, joiden toivotaan pysäyttävän näiden maiden julkisen velan rajun kasvun. Pakettien keskeisen osan muodostavat vyönkiristysohjelmat, joiden toteuttaminen näkyy erityisesti sellaisten tavallisten ihmisten arjessa, jotka

ovat jo etukäteen keskimääräistä heikommassa taloudellisessa asemassa.

Pelkkä vyönkiristys ei kuitenkaan auta tarpeeksi. Velkojen maksamiseksi tarvitaan myös lisää verotuloja. Paras verotulojen kasvun lähde on kansantulon eli kokonaistuotannon kasvu. Ilman talouskasvua julkisen sektorin alijäämien ja velkataakan merkittävä pienentäminen on mahdotonta. Kriisimaiden kannalta olisi ensiarvoisen tärkeätä, että maailmantalous kasvaisi edes kohtuullista vauhtia. Tämäkään ei kuiten-

kaan riitä, vaan kriisimaissa kilpailukyvyyn tulisi parantua oleellisesti. Niissä kilpailukyky heikkeni 2000-luvun kasvun vuosina niin paljon, ettei niillä ole ehkä Irlantia lukuun ottamatta edellytyksiä vientivetoiseen kasvuun ilman huomattavaa kilpailukyvyyn parantumista.

Koska EMU-maiden kilpailukykyä ei voida parantaa devalvaatioiden avulla, jäljelle jäävät palkkojen muutokset. Jos kriisimaiden kilpailukyvyyn parantamisen tulisi perustua pelkästään palkkojen alentamiseen näissä maissa, tehtävä olisi mahdoton. Viimeisten kymmenen vuoden aikana kilpailukyky on heikentynyt kriisimaissa niin paljon, että tarvittavat palkanalennukset veisivät ne deflaatiokierteeseen, joka vain pahentaisi tilannetta. Liittyisihän deflaatiokierteeseen muun muassa reaalkorkojen nousu, josta tulisi talouden syöksen vauhdittaja.

Jos palkkoja ei voida alentaa kriisimaissa riittävästi, niiden kilpailukykyä voidaan parantaa nostamalla palkkoja niiden viennin kannalta tärkeissä kilpailijamaissa. Näistä maista ylivoimaisesti tärkein on Saksa.

Saksan osuus nykykriisin kehittymisessä ansaitseekin erityishuomion. Kilpailukyky kriisimaissa ei ole heikentynyt rajusti ainoastaan sen takia, että palkat olisivat nousseet näissä maissa keskimääräistä nopeammin. Heikentymisen oleellinen syy on ollut palkkojen hyvin vaatimaton nousu Saksassa.

Palkkojen vähäistä nousua Saksassa voi luonnehtia sisäiseksi devalvaatioksi. Taloustieteellisessä kirjallisuudessa devalvaatiota kutsutaan nuiji naapurია -politiikaksi, koska sen avulla oman maan talouskehitystä parannetaan naapurimaiden kustannuksella. Vaikka Saksassa toteutunut palkkakehitys ei olisikaan seurausta tietoisesti harjoite-

Pekka Sauramon mielestä EMUssa ei saisi nuijia naapureita.

tusta nuiji naapurien -palkkapolitiikkasta, sen vaikutukset euroalueella ovat olleet joiltakin osin samanlaiset kuin devalvaatiopolitiikalla.

Tarkastelen tässä kirjoituksessa lähemmin saksalaisen palkkopolitiikan merkitystä nykykriisin taustatekijänä. Korostan sen olleen yksi tekijä, joka EMU-maiden talouksien epätahtista kehitystä vahvistaessaan ruokki kriisin syntyä ja hankaloittaa parhaillaan oleellisesti kriisistä selviämistä.

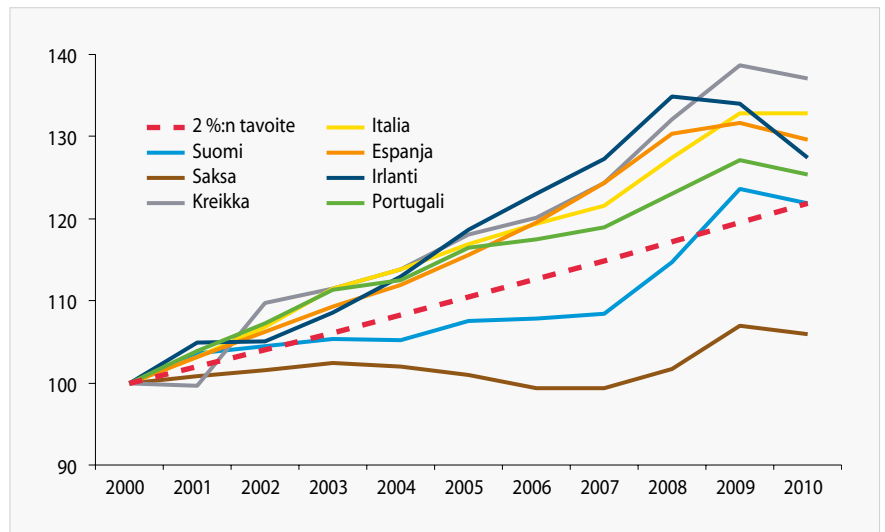
Miten kilpailukyky eriytyi?

Euroopan keskuspankin (EKP) ensisijaisena tehtävänä on hintavakauden ylläpitäminen. Käytännössä tämä on merkinnyt sitä, että EKP on pyrkinyt pitämään euroalueen keskimääräisen inflaatiovauhdin kahden prosentin tuntumassa. Koska palkkojen nousu on yksi oleellinen inflaatiovauhtiin vaikuttava tekijä, työvoimakustannusten nousun tulisi euromaissa olla normaalioloissa sopusoinnussa tämän tavoitteen kanssa.

Näin ei ole käynyt. Toisissa maissa työvoimakustannukset ovat nousseet liian paljon, toisissa liian vähän. Nykyisissä kriisimaissa työvoimakustannukset yksikkötyökustannuksilla¹ mitattuna ovat nousseet 2 prosentin tavoitetta nopeammin (kuvio 1). Eniten ne ovat nousseet Kreikassa, keskimäärin 3,2 prosenttia vuodessa. Italia, Espanja, Irlanti ja Portugali ovat seuraavilla sijoilla. Saksassa yksikkötyökustannukset ovat nousseet kaikkein vähiten, noin 0,6 prosenttia vuodessa eli selvästi kahden prosentin tavoitetta vähemmän. Suomessa yksikkötyökustannukset nousivat ennen kriisiä keskimäärin 1,7 prosenttia vuodessa, mutta kokonaistuotannon romahtaminen vuonna 2009 nostaa ajanjakson 2000-2010 keskiarvon kahteen prosenttiin.

Kuvion 1 luvut kuvastavat myös näiden maiden (kustannus)kilpailukyky-

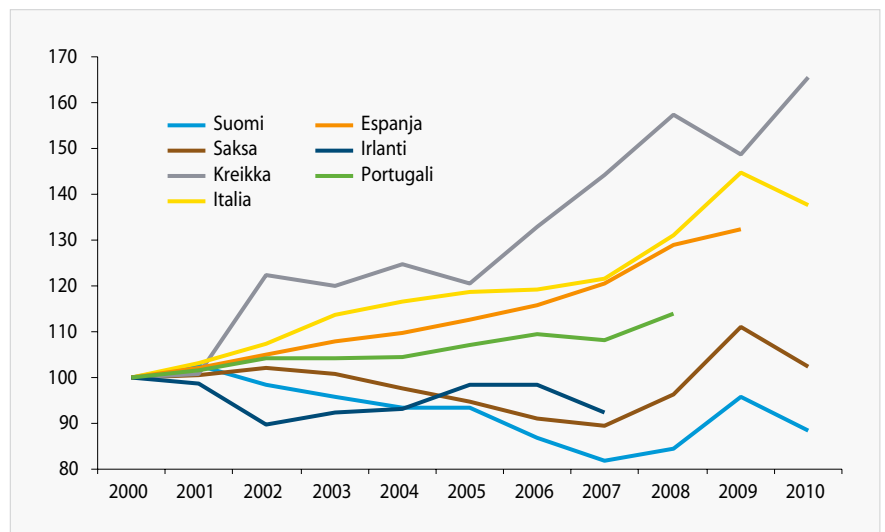
Kuvio 1. Yksikkötyökustannusten kehitys seitsemässä euromaassa 2000–2010 (2000=100).

Huomautus: Yksikkötyökustannukset on saatu jakamalla koko kansantalouden palkansaajakorvaukset, joihin luetaan palkkojen lisäksi työnantajan sosiaaliturvamaksut, kokonaistuotannon määrällä.

Lähde: Euroopan komissio, AMECO-tietokanta.

Kuvio 2. Yksikkötyökustannukset teollisuudessa seitsemässä euromaassa 2000–2010 (2000=100).

Huomautus: Espanjan osalta tuorein tieto on vuodelta 2009, Portugalin vuodelta 2008 ja Irlannin vuodelta 2007.

Lähde: Euroopan komissio, AMECO-tietokanta.

¹ Tietyn tuoteyksikön, esimerkiksi sellutonnin työ- ja materiaalkustannukset koostuvat palkansaajakorvauksista, joihin luetaan palkkojen lisäksi työnantajan sosiaalivakuutusmaksut. Tuoteyksikön hintaan vaikuttavat lisäksi muut kustannukset (esim. energia-, raaka-aine- ja pääomakulut) sekä yrityksen voitto. Koko kansantalouden tasolla yksikkötyökustannukset saadaan jaka-

malla koko kansantalouden palkansaajakorvaukset kokonaistuotannon määrällä. Yleensä kustannusinflaatiosta ja kilpailukyvästä puhuttaessa kuitenkin keskitytään työ- ja materiaalkustannuksiin, mikä on perusteltua etenkin silloin, kun muut kustannukset kehittyvät eri maissa suunnilleen samaan tahtiin.

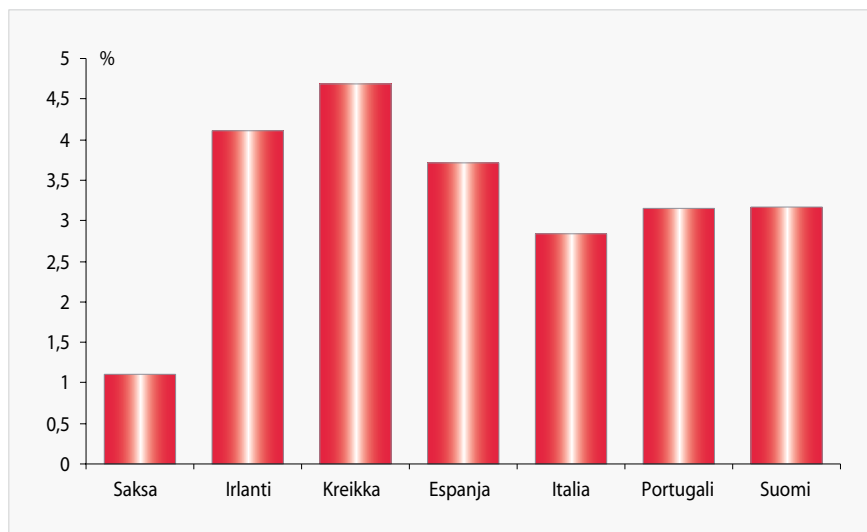
Palkkojen hidas kehitys Saksassa on heikentänyt kriisimaiden kilpailukykyä.

jen kehityssuuntaa. Mitä enemmän yksikkötyökustannukset ovat nousseet suhteessa muihin, sitä heikommaksi kilpailukyky on mennyt. Kriisimaissa kilpailukyky on heikentynyt mutta esimerkiksi Saksassa ja Suomessa selvästi parantunut. Kuvion 1 antamaa kuvaa kilpailuvyyn kehityksestä täydentää kuvio 2, jossa on esitetty vastaavat luvut pelkästään teollisuuden osalta. Kuvio 2 antaa joiltakin osin paremman kuvan kilpailuvyyn kehityksestä, koska ulkomaankauppaa käydään valtaosin teollisuustuotteilla. Irlantia lukuun ottamatta kuvio antaa suunnilleen samansuuntaisen kuvan kilpailuvyyn kehityksestä euromaiden välillä. Huomionarvoista on myös se, että Suomi menestyy vertailussa Saksaakin paremmin.

Yksikkötyökustannusten kehitykseen ei vaikuta ainoastaan nimellisten työvoimakustannusten kehitys vaan myös työn tuottavuuden kasvu.² Mitä nopeammin tuottavuus kasvaa, sitä vähemmän palkkojen korotukset nostavat yksikkötyökustannuksia. Ehkä kaikkein oleellisinta kuvion 1 kuvaamassa Saksan yksikkötyökustannusten vähäisessä nousussa – ja ajoittaisessa laskussakin – on ollut se, että nousu on perustunut hyvin alhaiseen nimellispalkkojen ja mui-

² Jos merkitsemme W = palkansaajakorvaus, L = työpanos ja Y = tuotannon määrä, niin yksikkötyökustannus = $WL/Y = W/(Y/L)$, missä Y/L = tuotanto työpanosyksikköä (esim. tuntia) kohti = työn tuottavuus. Näin ollen yksikkötyökustannukset nousevat sitä enemmän mitä nopeammin nimellispalkat (tai laajemmin palkansaajakorvaukset) nousevat suhteessa työn tuottavuuden nousuun.

Kuvio 3. Nimellisten palkansaajakorvausten keskimääräinen vuosimuutos (%) seitsemässä euromaassa 2000–2010.

Huomautus: Luvut on saatu jakamalla koko kansantalouden palkansaajakorvaukset palkansaajien lukumäärällä ja muodostamalla näin saaduista luvuista keskimääräiset vuosimuutokset. Lähde: Euroopan komissio, AMECO-tietokanta.

den työvoimakustannusten nousuun (kuvio 3). Puhuminen saksalaisesta nuiji naapuria -palkkapolitiikasta on kuvion 3 perusteella perusteltua. Toisin kuin Saksassa Suomessa työn tuottavuuden kasvu on hidastanut selvästi yksikkötyökustannusten nousua.

EMU-maiden kilpailukykyjen eriytyminen ei tietenkään ole nykyisen kriisin keskeisin syy, mutta se ei ole myöskään ollut harmitonta kriisin kehittymisen kannalta. Eriytyminen vauhditti vaihtotaseen alijäämien kehittymistä kriisimaissa ja ylijäämän vahvistumista erityisesti Saksassa.³ Vaikka Saksan viennistä suuntautuu huomattava osa euroalueen ulkopuolelle, euroalueen osuus on kuitenkin yli puolet.

³ Kilpailuvyyn paraneminen merkitsee, että (esim. Suomen tai Saksan kannalta katsottuna) kotimaassa tuotettujen hyödykkeiden kustannukset nousevat hitaammin kuin kilpailijamaissa tuotettujen hyödykkeiden kustannukset. Tämä parantaa kotimaisten tuotteiden menestystä ulkomaankaupassa, jolloin kotimaan vienti kasvaa tuontia nopeammin. Viennin ja tuonnin erotus eli ulkomaankaupan ylijäämä paranee. Kääntäen jos kilpailukyky heikkenee, niin ulkomaankaupan ylijäämä pienenee ja se

Vaihtotaseen ylijäämä tarkoittaa sitä, että kansantaloudessa syntyy enemmän tuloja kuin niitä taloudessa käytetään. Koska Saksan vaihtotaseen ylijäämä kanavoitui saksalaispankkien välityksellä muun muassa ruokkimaan rakentamisbuumia ja asuntokuplaa Espanjassa, Saksan hyvä kilpailukyky ylläpiti omalta osaltaan velkavetoista nousukautta Espanjassa.

Mikä selittää saksalaista palkkapolitiikkaa?

Viimeisten viidentoista vuoden aikana palkoista sopimisen institutionaaliset puitteet ovat muuttuneet Saksassa oleellisesti. Kehitys on johtanut koh-

voi muuttua kasvavaksi alijäämäksi. Vaihtotaseen ylijäämä (vast. alijäämä) muodostuu ulkomaankaupan ylijäämästä (vast. alijäämästä) ja eräistä muista eristä, joihin ei tässä ole tarpeen kiinnittää huomiota. Se tuo kansantalouteen lisätuloja, koska ulkomailla saadut maksut viennistä ylittävät sinne menneet maksut tuonnista. Tämä tuloylijäämä kanavoituu erilaisiin kohteisiin suurelta osin rahoitusmarkkinoiden ja etenkin pankkien välityksellä.

Teollisuuden kilpailukyky on kehittynyt Suomessa paremmin kuin Saksassa.

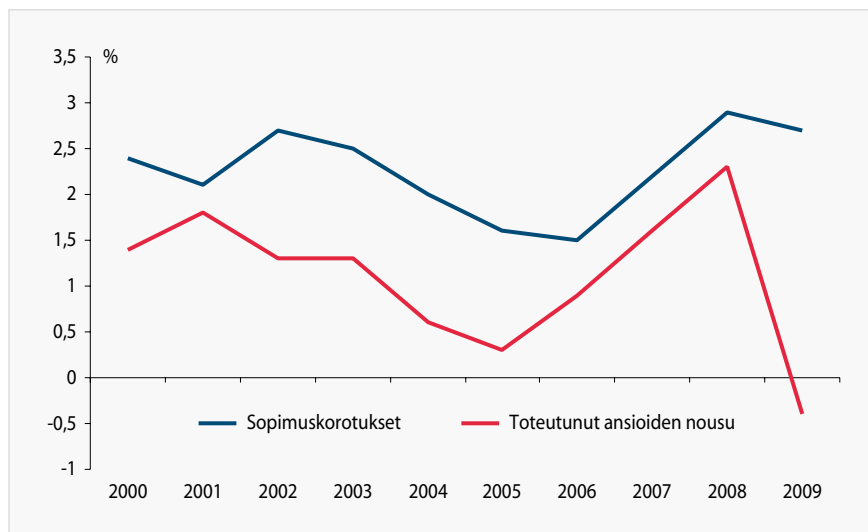
ti hajautettua palkkojen muodostusta, jossa yritysکوhtainen palkoista sopiminen on aiempaa selvästi yleisempää ja sopimusalakohhtaisten työehtosopimusten kattavuus ja merkitys vastaavasti aiempaa vähäisempi (ks. Bispinck ja Schulten 2011).

Ei ole yllätys, että muutosta ovat ajaneet erityisesti työnantajat. Ay-liikkeen suhtautuminen on yleensä ollut torjuva tai epäilevä. Huoli työllisyyden heikkeneemisestä on osaltaan vaikuttanut siihen, että ay-liikkeen on ollut mukauduttava työnantajien pyrkimyksiin. Työnantajien edustajat eivät olekaan unohtaneet uhata siirtää työpaikkoja esimerkiksi Itä-Euroopan maihin, ellei työnantajien toiveita toteuteta. Saksassa myös keskeiset poliittiset puolueet ja hallitukset ovat tukeneet työnantajia. Kuten monessa muussakin maassa ay-liikkeen neuvotteluvoima on Saksassa nykyään selvästi aiempaa heikompi.

Perustavaa laatua olevat muutokset palkoista sopimisen institutionaalisissa puitteissa ovat tärkeä kuvion 3 kuvaaman vaatimattoman palkkakehityksen selittäjä. Muutokset ovat johtaneet siihen, että nykyään Saksassa toteutunut keskimääräinen palkkojen nousu saattaa olla alhaisempi kuin sopimuskorotusten keskimääräinen nousu. Palkkaliukumat ovat Saksassa 2000-luvulla olleet negatiivisia (kuvio 4).

Negatiiviset palkkaliukumat eivät ole mahdollisia, elleivät työnantajat voi maksaa sopimukseen kirjattuja palkkoja alhaisempia palkkoja. Yrityskohtaisen palkoista sopimisen yleistymiseen on Saksassa liittynyt mahdollisuus poiketa

Kuvio 4. Sopimuskorotusten ja toteutuneiden ansioiden keskimääräiset muutokset (%) Saksassa 2000–2009.

Huomautus: Palkkaliukuman suuruus saadaan vähentämällä toteutuneesta ansioiden noususta sopimuskorotus.

Lähde: Bispinck ja Schulten (2011).

aiempaa helpommin työehtosopimukseen kirjatuista palkoista. Tämä tarkoittaa sitä, että ns. avaamislausekkeiden käyttö palkoista yrityksissä sovittaessa on yleistynyt oleellisesti. Niiden käytön yleistymisen on ehkä tärkein kuvion 4 kuvaaman kehityksen taustatekijä.

Saksassa avaamislausekkeitä on monenlaisia (ks. Bispinck ja Schulten 2011; Kauhanen ja Saukkonen 2011). Palkkoja koskeva lauseke mahdollistaa peruspalkkojen tai palkanosien alentamisen tietyksi ajaksi tai sopimuskorotusten lykkäämisen, vähentämisen tai jopa niiden maksamatta jättämisen. Joissakin tapauksissa lausekkeiden käyttö on rajoitettu tilanteisiin, joissa yritys on vakavissa taloudellisissa vaikeuksissa, esimerkiksi joutumassa konkurssiin. Toisinaan niitä voidaan käyttää yleisimpiin tarkoituksiin, esimerkiksi kilpailukykyyn parantamiseen.

Periaatteessa työnantajan ja yrityksen työntekijöiden tulisi sopia yhdessä lausekkeiden käytöstä. Vastineeksi tästä työntekijöille on voitu luvata työpaikkojen säilyminen. Käytännössä lausekkeiden käyttö on johtanut myös oikeudessa

ratkottuihin riitoihin työnantaja- ja työntekijäpuolen välillä.

Saksassa tapahtuneet muutokset palkanmuodostuksen institutionaalisissa puitteissa merkitsevät sitä, että EMU-maiden kilpailukykyjen eriytymiseen on liittynyt myös institutionaalisten puitteiden eriytyminen. Vaikka avaamislausekkeisiin rinnastettavia poikkeuslausekkeitä on käytössä myös muissa euromaissa, niiden merkitys keskimääräiseen ansiotasoon vaikuttajana on ollut oleellinen ainoastaan Saksassa (ks. Keune 2011).

Miten parantaa kriisimaiden kilpailukykyä?

Lähitulevaisuuden kannalta oleellista on, että kilpailukykyjen eriytyminen hankaloittaa pahimmassa tapauksessa ratkaisevalla tavalla kriisimaiden kykyä päästä vientivetoiseen kasvuun. Niiden on pakko tukeutua vientiin, koska jo pelkästään työnkiristysohjelmien takia esimerkiksi kreikkalaisten kotitalouksien kulutusmahdollisuudet lähitulevaisuudessa vähenevät.

Alentamalla palkkoja kriisimaissa synnyttäisiin haitallinen deflaatiokierre.

Kriisimaiden on kuitenkin mahdollista parantaa kilpailukykyään riittävästi omin avuin. Kilpailukyvyyn parantamistarve on niin suuri, että kriisimaissa palkkoja tulisi laskea oleellisesti, jotta kilpailukyky voisi palautua edes kohtuulliselle tasolle. Esimerkiksi kuvion 2 perusteella palkkoja tulisi laskea Kreikassa, Portugalissa ja Espanjassa 15–23 prosenttia, jotta Saksan 2000-luvulla syntynyt kilpailukykyetu voitaisiin kuroa umpeen. Tällainen palkkojen lasku synnyttäisi kriisimaissa deflaatiokierteen, joka tekisi velkaongelmasta vielä nykyistäkin pahemman. Siksi kilpailukyvyyn parantamista ei voida säilyttää ainoastaan kriisimaiden harteille.

Muiden maiden joukossa Saksa on ratkaisevassa asemassa. Jos saksalainen nuiji naapurien -palkkapolitiikka jatkuu, EMUn kriisi ei ratkea – ei ainakaan euromaiden poliittisten johtajien toivomalla tavalla (ks. Flassbeck ja Spiecker 2005, 2009; Lapavistas et al. 2010; toisenlaisesta tulkinnasta ks. Landmann 2011). Saksassa palkkojen nousun tulisi olla selvähkösti nopeampaa kuin se on ollut 2000-luvulla. Jotta euromaiden välisiä kilpailukykyeroja voitaisiin kuroa umpeen, yksikkötyökustannusten tulisi nousta Saksassa selvähkösti EKP:n asettamaa 2 prosentin inflaatiotavoitetta nopeammin. Sama pätee muihinkin hyvän kilpailukyvyyn omaaviin maihin, esimerkiksi Suomeen (ks. Stockhammer 2011 ja myös Kiander 2008, 2010).

Suunnanmuutos eurooppalaisessa palkkapolitiikassa edellyttäisi yhteisvastuuta ja palkkapäätösten yhteensovittamista. EMUn kriisiä käsiteltäessä esillä on pidetty erityisesti euromaiden talous-

politiikkojen koordinoimisen tarpeellisuutta. Tämä ei kuitenkaan riitä. Koordinointi tulisi ulottua myös palkoista sopimiseen.

Tämänkaltaisen koordinoinnin lisäksi tarve on toki ollut jossain muodossa esillä myös euromaiden päätöksentekoelementeissä. Viime keväänä Eurooppa-neuvosto hyväksyi Euro Plus -sopimuksen, jossa on esillä myös tarve seurata kilpailukyvyyn muutoksia euroalueella. Sopimusta ei kuitenkaan ole tarkoitettu asiakirjaksi, jonka avulla pyrittäisiin hoitamaan nykyistä kriisiä. Sopimukseen kirjatuista palkkoista ja kilpailukykyä koskevista tavoitteista ei olisikaan apua nykyisen kriisin voittamisessa. Niissä lähdetään siitä, että kussakin maassa palkankorotusten tulisi noudattaa työn tuottavuuden kasvua, eikä muuta.

Ei ole ihme, että esimerkiksi Euroopan ammatillinen yhteisjärjestö (EAY) on kritisoinut tällaista palkanormia. Eihän sitä noudatettaessa otettaisi ollenkaan huomioon inflaatiota, ei esimerkiksi EKP:n kahden prosentin inflaatiotavoitetta. Normin noudattaminen ei olisikaan sopusoinnussa EKP:n inflaatiotavoitteen kanssa. Sitä noudattamalla ei myöskään tasoitettaisi nykyisiä suuriksi muodostuneita euromaiden välisiä kilpailukykyeroja riittävästi eikä ehkä myöskään oikean suuntaisesti.

Yksi raha – yhdet markkinat?

Ennen EMUn syntyä ilmauksesta ”yhdet markkinat, yksi raha” (one market, one money) syntyi lähes iskulause, joka tiivistä EMUn perusidean: neljä vapautta – tavaroiden, palvelusten, pääoman ja työvoiman vapaa liikkuvuus – johtaa ainakin tiettyjen Euroopan unionin maiden talouksien yhteen kietoutumiseen niin läheisesti, että maissa kannattaa ottaa käyttöön yhteinen raha.

Euroopan komission vuonna 1990 julkaisemassa ”One Market, One Money”

EU:ssa tulisi koordinoita myös palkkapolitiikkaa.

-raportissa otettiin realistinen kanta työmarkkinoiden integroitumiskehitykseen. Kulttuuristen ja kielellisten erojen takia raportissa pidettiin mahdollisena sitä, että työvoiman liikkuvuus eri maiden välillä nousisi EMU-maissa tasolle, jolla se on esimerkiksi Yhdysvaltojen osavaltioiden välillä (European Commission 1990, 152). Raportissa tätä ei kuitenkaan pidetty esteenä rahaunionin muodostamiselle, koska sen arvion mukaan työvoiman liikkuvuuden puuttumisen saattoi korvata muilla joustoilla. Yritysten kannattavuuspuskureiden käytön – hyvän keskimääräisen kannattavuuden mahdollistaman irtisanomisten välttämisen ja siitä johtuvan kannattavuuden tilapäisen laskun sallimisen – ohella raportissa korostettiin palkkajoustoja keskeisenä sopeutumismuutoksena.

Nykyinen kriisi on jo osoittanut, kuinka vähäistä työvoiman liikkuvuus on euromaiden välillä. Kriisin aikana työttömyys on noussut esimerkiksi Espanjassa ja Kreikassa rajusti: Espanjassa noin 8 prosentista noin 20 prosenttiin, Kreikassa noin 8 prosentista noin 15 prosenttiin. Ei ole merkkejä siitä, että työttömyyden siirtyminen muihin EMU-maihin toisi lähitulevaisuudessa helpotusta työttömyysongelmaan. Näissä maissa yritysten kannattavuuspuskureistakaan ei ole ollut apua työttömyyden kasvun estämisessä.

Saksassa tilanne on ollut toinen. Kannattavuuspuskurit, joiden synnyn selittää nuiji naapurien -palkkapolitiikka, ovat joidenkin analyysien perusteella olleet tärkein syy työttömyyden vähäiseen nousuun Saksassa kriisin aikana (ks.

Boysen-Hogreve ja Groll 2011; toisenlaisista tulkinnoista ks. esim. Burda ja Hunt 2011). Myös Suomessa työttömyyden suhteellisen vähäisen nousun keskeinen taustatekijä on ollut lomautusten käytön ohella yritysten hyvä kannattavuus. Se on mahdollistanut yritysten toiminnan pysymisen voitollisena irtisanomisten välttämisestä huolimatta.

Nykykriisin valossa "One Market, One Money" -raportin arviot tuntuvat joiltakin osin liian toiveikkailta ja myös puutteellisilta. Raportissa ei otettu esille palkkapolitiikkojen koordinaatiota keinona parantaa joidenkin maiden kilpailukykyä.

Tarve palkkakehitysten yhteensovittamiseen syntyy viime kädessä kahdesta taustatekijästä: EMU-maiden erilaisuudesta ja erillisyydestä. Jos työvoima ei EMU-maiden välillä liiku maiden erilaisuuden ja erillisyyden takia, kehityseroja voidaan yrittää neutralisoida palkkapolitiikkojen koordinaatiolla. EMUssa ei saisi nuijia naapureita.

EMU-maiden erilaisuus ja erillisuus korostuu, kun erityishuomio kiinnitetään työmarkkinoihin. Jos erilaisuuteen ja erillisyyteen liittyy vielä yhteisvastuun puuttuminen politiikan alueella – palkkapolitiikka mukaan lukien – lopputulos on ilmeinen: EMUlla ei ole tulevaisuutta.

Palkkapolitiikkojen koordinaation tiivistäminen lähitulevaisuudessa Saksan johdolla tuntuu kuitenkin epärealistiselta tavoitteelta. Toisaalta arvio, jonka mukaan kriisimaat voivat itse riittävän suurilla palkkojen laskuilla hoitaa kilpailukykyänsä ja taloutensa kuntoon, on myös epärealistinen. Jos kansainvälinen talous ajautuu taantumaan, arvio tuntuu entistä epäuskottavammalta. Voihan taantuma viedä EMUn hajotamisen partaalle nopeastikin.

Onko EMUn hengissä pitämiseksi jäljellä vain epärealistisia vaihtoehtoja? ■

KIRJALLISUUS

- Bispinck, R. & Schulten, T. (2011), Sector-level Bargaining and Possibilities for Deviations at Company Level: Germany, European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions, Report. www.eurofound.europa.eu/pubdocs/2010/874/en/1/EF10874EN.pdf
- Boysen-Hogreve, J. & Groll, D. (2010), The German Labour Market Miracle, National Institute Economic Review No. 214, R38-R50.
- Burda, M.C. & Hunt, J. (2011), What Explains the German Labor Market Miracle in the Great Recession?, NBER Working Paper 17187.
- European Commission (1990), One Market, One Money. An Evaluation of the Potential Benefits and Costs of Forming a Monetary and Economic Union, European Economy, Vol. 44. http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/publication7454_en.pdf
- Flassbeck, H. & Spiecker, F. (2005), Die deutsche Lohnpolitik sprengt die Europäische Währungsunion, Wirtschafts- und Sozialwissenschaftliches Institut, WSI Mitteilungen 12/2005, 707–713. www.boeckler.de/pdf/wsimit_2005_12_flassbeck.pdf
- Flassbeck, H. & Spiecker, F. (2009), Cracks in Euroland and No Way Out, Intereconomics, 44:1, 2–3.
- Kauhanen, A. & Saukkonen, S. (2011), Miksi Saksa menestyy?, Helsinki: ETLA B 251.
- Keune, M. (2011), Derogation Clauses on Wages in Sectoral Collective Agreements in Seven European Countries, European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions, Report. <http://www.eurofound.europa.eu/pubdocs/2010/87/en/2/EF1087EN.pdf>
- Kiander, J. (2008), Miten rahaliitto selviää ensimmäisestä kriisistään?, Talous & Yhteiskunta, 36:4, 20–26.
- Kiander, J. (2010), Selviävätkö euromaat velkakriisistään?, Talous & Yhteiskunta, 38:4, 24–28.
- Landmann, O. (2011), On the Macroeconomics of European Divergence, CESifo Forum, 2/2011, 19–25.
- Lapavitsas, C. & Kalttenbrunner, A. & Lindo, D. & Michell, J. & Paineira, J.P. & Pires, E. & Powell, J. & Stenfors, A. & Teles, N. (2010), Eurozone Crisis: Beggar Thyself and Thy Neighbour, Research on Money and Finance, Occasional Report, March 2010. www.researchonmoneyandfinance.org/media/reports/eurocrisis/fullreport.pdf
- Stockhammer, E. (2011), Peripheral Europe's Debt and German Wages. The Role of Wage Policy in the Euro Area, Research on Money and Finance, Discussion Paper 29. <http://researchonmoneyandfinance.org/media/papers/RMF-29-Stockhammer.pdf>